

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

АРХЕОЛОГИЯ ВА БУХОРО ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусида Республика миқёсидаги илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛАРИ

2024 йил 10 май

Бухоро – 2024

Илмий-амалий анжуман Бухоро тарихи, манбашунослиги, тарихшунослиги, археологияси, этнографияси, нумизматикаси, шаҳарсозлиги, маданият ва санъати соҳаларида амалга оширилаётган энг янги илмий натижаларни илмий жамоатчиликка етказиш, фан ва таълимнинг узвий боғлиқлигини кучайтириш мақсадида Бухоро давлат университетида **2024 йил 10 май** куни **“БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ” (ЭНГ ҚАДИМГИ ЗАМОНЛАРДАН ҲОЗИРГАЧА)** мавзусидаги Республикао микёсида илмий-амалий конференция белгиланган тадбирларни амалга ошириш мақсадида ўтказилди.

Ушбу илмий тўплам кенг илмий жамоатчилик, Бухоро тарихи билан қизиқувчилар, тарихчилар, магистрантлар ва талаба ёшларга мўлжалланган

Масъул муҳаррир:

БухДУ профессори, тарих фанлари доктори

Ҳ.Ҳ.Тўраев

Таҳрир хайъати ва аъзолари:

О.Х.Ҳамидов - Бухоро давлат университети ректори, и.ф.д., профессор
Т.Х.Расулов - илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, ф.ф.д., профессор
А.А.Болтаев - Тарих в юридик факультети декани, ф.ф.д., доцент
Ф.У.Темиров - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси мудири, т.ф.ф.д (PhD) доцент
С.И.Иноятов – Бухоро давлат университети профессори, т.ф.д.
М.И.Ниязова - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.н
М.Б.Қурбонова - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.н
Ф.Ҳ.Бобожонова - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.н
А.Ҳ.Болтаев - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси доценти, т.ф.ф.д (PhD)
Б.Б.Болтаев - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси катта ўқитувчиси, т.ф.ф.д (PhD)
О.И.Ражабов - Археология ва Бухоро тарихи кафедраси катта ўқитувчиси,
Ш.Ў.Носиров – Археология ва Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси,

Тўпловчи ва нашрга тайёрловчилар:

Темиров Ф.У. – Археология ва Бухоро тарихи кафедраси мудири
Умаров Б.Б. – Археология ва Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси
Носиров Ш.Ў– Археология ва Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси

Мазкур тўплам Бухоро давлат университети Илмий Кенгашининг 2024 йил 4 майдаги
9 – сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган.

*Илмий-амалий анжуман материалларида ёритилган тарихий жараёнлар,
маълумотлар, чиқарилган хулосалар, манба ва адабиётлар учун муаллифларнинг
ўзлари масъул ва жавобгардир*

Mamlakatimizda muzeylar va arxivlarning veb-saytlarida ma'lumotni topishingiz mumkin. O'zbekiston milliy domenida fan va ta'limga oid bir qancha saytlar ochilgan. Uzuznet). O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi yuridik va huquq Akademiyasining veb-saytida respublika tarixiga oid materiallar, O'zbekiston hududlari haqida umumiy va qisqacha ma'lumotlar joylashtirilgan. "Mahobatli tasvirlar" bo'limida taniqli milliy ma'rifatparvarlar - jadidlar haqida qimmatli materiallar mavjud. Toshkent Islom universiteti tadqiqotchilari tomonidan ishlab chiqilgan veb-sahifa Qur'on va umuman Islom tarixiga oid qimmatli materiallarga boy [2].

Shunday qilib, Internet bitmas-tuganmas axborot manbai bo'lib, keng imkoniyatlar yaratadi. Kundalik hayotimizning bir bo'lagiga aylanib bo'lgan desak adashmaymiz. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'quv mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rishda Internet resurslari katta yordam beradi. O'quv mashg'ulotlarida kompyuterdan yanada samarali foydalanish uchun doimiy ravishda nazariy va amaliy ko'nikmalarni takomillashtirish, tarmoq loyihalarida, tanlovlarda qatnashish va o'z veb-saytingizni yaratish ustida ishlash kerak. Axborot texnologiyalari to'g'ri tanlangan o'qitish texnologiyalari bilan birgalikda ta'lim va tarbiyaning sifati, tabaqalanishi va individuallasuvi darajasini oshiradi[3].

Internet-resurslarni eng boy axborot potensialini o'z ichiga olgan axborot kommunikatsiya mavzusi muhitining bir qismi sifatida ko'rib chiqish mumkin. Tarix o'qituvchisi Internetning ta'lim resurslaridan turli xil tarixiy manbalarni, monografiyalar matnlarini, maqolalarni, ma'ruza kurslarini, turli uslubiy materiallarni, gazeta va jurnal maqolalarini, tezislarni qidirishda foydalanishi mumkin. Qoidaga ko'ra, multimedia ensiklopediyalari, grafik va animatsiya vositalari, audio vositalardan parchalar yordamida bitta taqdimotni tayyorlash uchun taxminan uch soat vaqt ketadi[4].

Internetda siz turli xil ta'lim muassasalari va ta'lim organlarining veb-saytlarini topishingiz mumkin. Internetning telekommunikatsiya imkoniyatlaridan masofaviy o'qitishni tashkil qilish va forumlar, chatlar va videokonferensiyalar orqali aloqani tashkil qilish uchun foydalanish mumkin. Internet ta'lim resurslari muvaffaqiyatli online usullari[5] tarix darslarida o'qituvchi tomonidan foydalanish mumkin. Internetdagi ma'lumotlardan foydalanishda elektron kutubxonalar katta rol o'ynaydi. Elektron kutubxonalar murakkab axborot tizimlaridir. Ushbu kutubxonalarning veb-saytlarida skanerlangan kitob matnlari tobora ko'payib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurazzoqova D "Interfaol metodlar: nazariya, amaliyot, tajriba" Pedagoglar uchun qo'llanma. Toshkent – 2013- yil.
2. Aminov M., Madvaliyev A., Mahkamov N., Mahmudov N. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, Toshkent: 2017-yil, 456- b.
3. B.Qosimov."Milliy uyg'onish"."Sharq" 2004-y
4. Методика обучения истории в средней школе/Под ред. Ф.П. Коровкина. - М., 1978. - 4.1. - С. 51.
5. Шамсиева И. М. История Узбекистана в UZNET // Информационный бюллетень Ассоциации «История и компьютер». М., 2006. № 34.

O'ZBEKISTONDA BUXORO TARIXINI O'RGANISHNING DOLZARB MASALALARI

Sobirov Umid Baxtiyorovich
Buxoro davlat universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda Buxoro tarixini o'rganishning dolzarb masalalari, Buxoro tarixini o'rganishda fanlararo yondashuv, mintaqaning murakkab tarixini tushunish uchun turli metodologiya va istiqbollarning bugungi kundagi o'rni va ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit soʻzlar: fanlararo yondashuv, Buxoroning madaniy merosi, meʼmoriy tadqiqotlar, konservatsiya ishlari, iqtisodiy va madaniy landshaft, migratsiya va madaniy almashinuv jarayonlari.

Buxoro fors, yunon, arab, turkiy va moʻgʻullar kabi turli sivilizatsiyalar taʼsirida ikki ming yillikni qamrab olgan boy tarixga ega. Bu xilma-xillik uning tarixini oʻrganishni yanada qiziqarli qilishi mumkin. Tarixiy hujjatlarni raqamlashtirish va saqlash boʻyicha saʼy-harakatlar amalga oshirilgan boʻlsa-da, ularni kengroq auditoriyaga yetkazish uchun koʻproq resurslar talab etiladi. “Buxoroga yoʻl olgan sayohatchilar shaharning dovrugʻini jahonga taratgan noyob meʼmoriy obidalardan Ismoil Somoniy maqbarasi (IX –X asrlar), Minorai Kalon (XII asr), Magʻoki Attori masjidi (XII asr), Chashmai Ayub (XII-XIV asr), Toqi zargaron, Toqi telpakfurushon, Toqi sarrofon ansambllari (XVI asr), Ark (mil. avv. IV - III-asrlar - XX-asr boshi) Ulugʻbek madrasasi (1417), Kalon Jome masjidi (XVI asr), ayniqsa Labi hovuz maydonidagi meʼmoriy obidalar majmui (XVI-XVII asrlar) kabilarni zavq-shavq bilan tomosha qiladilar”¹.

Murakkab tarixga ega boʻlgan koʻplab mintaqalar singari, Oʻzbekistondagi siyosiy kontekst Buxoro tarixini oʻrganishga taʼsir qilishi mumkin. Hukumat siyosati, mafkura va ustuvorliklardagi oʻzgarishlar tarixiy hikoyalar va tadqiqot kun tartibiga taʼsir qilishi mumkin. Buxoro tarixini oʻrganish koʻpincha arxeologiya, antropologiya, sanʼat tarixi va dinshunoslik kabi sohalarni oʻz ichiga olgan fanlararo yondashuvni talab qiladi. Turli soha mutaxassislarining hamkorligi Buxoro tarixi haqidagi tushunchamizni boyitishi mumkin. Buxoro tarixini oʻrganishga fanlararo yondashuv 19-asr oxiri va 20-asr boshlarida eʼtibor qozona boshlagan boʻlishi mumkin, chunki turli soha olimlari mintaqaning murakkab tarixini tushunish uchun turli metodologiya va istiqbollarni birlashtirish muhimligini tan olishgan. Biroq, faqat 20-asrning ikkinchi yarmigacha fanlararo yondashuvlar tizimli va keng qoʻllanila boshlandi. Hamid Qozi Baqoxoʻja oʻgʻlining “Muntaxab-i tarixi amironi mangʻit” (Mangʻit amirlarining qisqacha tarixi) Buxoro tarixini oʻrganishda muhim manbadir².

Soʻnggi oʻn yilliklarda texnologiya va aloqa sohasidagi yutuqlar Buxoro tarixi boʻyicha fanlararo tadqiqotlarni yanada osonlashtirdi. Raqamli gumanitar fanlar tashabbuslari, masalan, olimlarga tarixiy matnlar, xaritalar va artefaktlarni raqamlashtirish va tahlil qilish imkonini berdi, bu esa tarixchilar, arxeologlar, tilshunoslar va kompyuter olimlari oʻrtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga yordam berdi.

Bugungi kunda fanlararo yondashuvlar Buxoro tarixi haqidagi tushunchamizni rivojlantirishda, uning madaniy, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy dinamikasi haqida yangi tushunchalarni taqdim etishda hal qiluvchi rol oʻynashda davom etmoqda. Turli metodologiya va istiqbollarni oʻzida mujassamlashtirgan holda olimlar Buxoroning boy va rang-barang merosining yanada kengroq va nozik tasvirini yaratishlari mumkin. Buxoroning madaniy merosini, jumladan, uning tarixiy binolari, yodgorliklari va artefaktlarini asrab-avaylash kelajak avlodlar uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu boyluklarni asrab-avaylash va himoya qilish borasidagi saʼy-harakatlar barqaror rivojlanish va turizmga boʻlgan ehtiyoj bilan mutanosib boʻlishi kerak. Buxorodagi madaniy meros va tarixiy binolarni asrab-avaylashga 19-asr oxiri va 20-asr boshlarida katta eʼtibor qaratila boshlandi, bu boradagi saʼy-harakatlar 20-asr davomida kuchayib, hozirgi kungacha davom etmoqda.

19-asr oxirlarida Oʻrta Osiyoning boshqa koʻplab shaharlari singari Buxoro Rossiya imperiyasi hukmronligi ostida oʻzgarishlarni boshidan kechirdi. Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi va boshqa ilmiy-tadqiqot muassasalari tomonidan Buxoro va uning atrofidagi hududlarda arxeologik qazishmalar, meʼmoriy tadqiqotlar, konservatsiya ishlari olib borildi. Oʻzbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishganidan beri Buxoroning madaniy merosini asrab-avaylash boʻyicha saʼy-harakatlar davom etmoqda, hukumat restavratsiya loyihalari, tabiatni muhofaza qilish dasturlari va turizm infratuzilmasini rivojlantirishga sarmoya kiritmoqda. Buxoroning

¹ Toʻrayev H. Buxoro tarixi. Oʻquv qoʻllanma. “Sadridin Salim Buxoriy” Durdona nashriyoti, 2020. -B.240.

² E.A. Qobulov. Sharqiy buxoro tarixi. Oʻquv qoʻllanma. - Toshkent: “Innovatsiya-Ziyo”, 2021,-B. 177.

tarixiy markazi 1993-yilda YuNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, uning me'moriy ansambli va madaniy landshaftining xalqaro ahamiyatini ta'kidladi.

Bugungi kunda Buxoroda tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlar davlat idoralari, xalqaro tashkilotlar, ilmiy muassasalar va mahalliy hamjamiyat o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga oladi. Bu sa'y-harakatlar Buxoroning tarixiy binolari, obidalari va madaniy an'alarini kelajak avlodlar uchun asrab-avaylash hamda barqaror rivojlanish va turizm ehtiyojlarini muvozanatlashdan iborat.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2019-yilda Buxoroga tashriflari chog'ida ham Buxoro barcha sohada - halollik, poklik, ijodkorlik nuqtai nazaridan namuna bo'lishi kerak deya ta'kidlagan edilar¹. Tarixchilar turli etnik, diniy va madaniy guruhlar nuqtai nazarini hisobga olgan holda, Buxoro tarixining turli nuqtai nazarlari va talqinlarida harakat qilishlari kerak. Bu shaxsiyat, kuch dinamikasi va tarixiy xotira masalalariga sezgirlikni talab qiladi. Globallashuv va modernizatsiya so'nggi o'n yilliklarda Buxoroni o'zgartirib, uning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy landshaftiga ta'sir ko'rsatdi. Buxoro tarixini globallashuv sharoitida o'rganish urbanizatsiya, migratsiya va madaniy almashinuv jarayonlarini yoritishi mumkin.

Muxtasar qilib aytganda, Buxoro tarixini o'rganish Markaziy Osiyo tarixining murakkabliklari, Ipak yo'li savdo yo'llari, islom sivilizatsiyasi va madaniyatlararo o'zaro aloqalar haqida qimmatli fikrlarni beradi. Ushbu muammolarni hamkorlikda va innovatsion tarzda hal qilish orqali tadqiqotchilar Buxoroning boy va rang-barang merosini chuqurroq tushunishga hissa qo'shishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. To'rayev H. Buxoro tarixi. O'quv qo'llanma. "Sadriiddin Salim Buxoriy" Durdona nashriyoti, 2020. -B.240.
2. E.A. Qobulov. Sharqiy buxoro tarixi. O'quv qollanma. - Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2021, - B. 177.
3. SH.Mirziyoyev: «Buxoro barcha sohada - halollik, poklik, ijodkorlik nuqtai nazaridan namuna bo'lishi kerak» // <https://kun.uz/48800181?q=%2Fuz%2F48800181#>
4. Lazizjon Kholikov. PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF NATIONS AND INTERETHNIC RELATIONS THROUGH THE EYES OF WESTERN THINKERS // Solution of social problems in management and economy. 2023/7/10.

بررسی نقش بخارا به عنوان پایتخت فرهنگی سامانیان

سعیده کاظمی منش²

چکیده :

سامانیان از اصیل ترین و نژاده ترین خاندان ایرانی بودند و در واقع زنده کنندگان تاریخ و فرهنگ و ادبیات و هنر ایران زمین بودند. قرن چهارم هجری قرن سامانیان است. چرا که تمام نمودها و عناصر ملی و مذهبی ایرانیان با حمایت این خاندان ایراندوست میهن پرست به اوج اعتلای خود می رسد

¹ SH.Mirziyoyev: «Buxoro barcha sohada - halollik, poklik, ijodkorlik nuqtai nazaridan namuna bo'lishi kerak» // <https://kun.uz/48800181?q=%2Fuz%2F48800181#>

کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران
09166234535saedh.kazemimesh@gmail.com

Бухоро тарихи масалалари (энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

Nosirova S.S. Nasimov D.B. AJDODLAR MEROSI - MATO HUNARMANDCHILIK NA'MUNALARINING ASRAB AVAYLASHNING DOLZARBLIGI.	496
Kazakova Marifat Dexkanovna. OLIY TA'LIM TIZIMI RIVOJIDA BUXOROLIK AYOL OLIMALARNING O'RNI (BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI MISOLIDA)	500
Qurbonova Dilnora Nuriddin qizi. TARIX FANINI O'QITISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARASI	502
Sobirov Umid Baxtiyorovich. O'ZBEKISTONDA BUXORO TARIXINI O'RGANISHNING DOLZARB MASALALARI	503
بررسی نقش بخارا به عنوان پایتخت فرهنگی سامانیان سعیده کاظمی منش	505